דאמר לא היו דברים מעולם אמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי ורבנן סברי [א](ממשעבדי הוא דלא גבי מבני חרי) מגבא גבי אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר [ב]ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא ורבי יוחנן אמר מחלוקת כשחייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי אבל מבני חרי מגבא גבי ורבנן סברי [א]ממשעבדי נמי גבי אבל כשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון תניא כוותיה דרבי יוחנן ותיובתא דרבי אלעזר בחדא ותיובתא דשמואל בתרתי מצא שטרי חוב ויש בהם אחריות נכסים אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אין בהן אחריות נכסים בזמן שהלוה מודה יחזיר למלוה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה דברי רבי מאיר שהיה רבי מאיר אומר שטרי (א) שיש בהם אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים ושאין בהם אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים תיובתא דרבי אלעזר בחדא דאמר לרבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין וקאמר בין לר' מאיר בין לרבנן לא חיישינן לקנוניא וברייתא קתני שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי הא מבני חורין מגבא גבי וקתני בין לר"מ בין לרבנן חיישינן לקנוניא דקתני אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלמא חיישינן לקנוניא והא הני תרתי הוא חדא

אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין. אם אין הלוה מודה דשטרא דלא שעבד בה נכסים לאו שטרא הוא והוה כמלוה על פה ושאין [ג] עליה עדים: **ורבנן סברי.** להא מילתא הוי שטרא שתהא כמלוה על פה בעדים הלכך גבי מבני חרי ולהכי לא יחזיר דכיון דנפל אתרע ליה ואמרינן מזויף הוא כדקאמר לוה: **ממשעבדי נמי גבי.** כדמפרש לקמן [ד] אחריות טעות סופר הוא וחיישינן לפרעון ולקנוניא: **אבל כשאין חייב מודה.** ואפילו מודה שכתבו אלא שאמר פרעתיו: **דברי הכל לא יחזיר.** דחיישינן לפרעון כדקאמר: **אף על פי ששניהם מודים כו'.** חיישינן לקנוניא: **בזמן שהלוה מודה.** שהוא חייב לו: **יחזיר למלוה.** שאין כאן קנוניא דלא גבי ממשעבדי: **גובה מנכסים משועבדים.** ולא יחזיר ואפי' שניהם מודים דחיישינן לקנוניא: **הני תרתי מילי הוי.** ולא אמרת תיובתא דרבי אלעזר בחדא:

ומשני

הא קאמר לא היו דברים מעולם. משמע שהלוה טוען שהוא מזויף דליכא למימר מה שטען לא היו דברים מעולם היינו שאומר פרעתי דא"כ נהדר ליה ללוה לגוד ע"פ צלוחיתו ועוד דשמואל לא חייש לפרעון וקשה דאפילו יש בו אחריות אמאי לא יחזיר אם לא יקיימנו לא יגבה כלום ואם יקיימנו כדין יגבה ואין לומר דחיישינן שמא יוציאנו שלא בפניו או על הלקוחות ויתומים ולא נטעון להם מזויף משום דלא שכיח כמו שאין טוענין ליתמי נאנסו משום דלא שכיח כדאמרינן בהמוכר [את] הבית (ב"ב דף ע: ושם) וכיון דאין טוענין להו מזויף גם אין טוענין להם פרוע הוא אע"ג דשמואל סבר בפ' מי שמת (שם דף קנד: ושם) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ונאמן לומר פרוע הוא במגו דאי בעי אמר מזויף מכל מקום ליתמי וללקוחות דלא טענינן מזויף לא טענינן פרוע הוא הא ליתא דאפילו לא נטעון להם מזויף הוא נטעון להם פרוע כדאמרי' בהמוכר [את] הבית (שם דף ע: ושם) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דנשבע וגובה מחצה אבל בפלגא דפקדון טענינן להו החזרתי כמו אביהם שהיה נאמן לומר החזרתי במגו דאי בעי אמר נאנסו ולכך גם להם טענינן החזרתי אף על גב דלא טענינן להו נאנסו ועוד דעל כרחך טענינן להו מזויף או פרוע דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה דיוכל כל אדם להוציא על היתומים ולקוחות ושלא בפניו שטר מלוה או שטר מכר שעשה כרצונו ולא נטעון להם וכן מוכח בפרק גט פשוט (שם דף קעד: ושם) דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומפרש התם דנקיט שטרא אמר תנו קיימיה לשטרא לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אלמא טענינן מזויף הוא בשביל יתומים דרב סבר בפ"ב דכתובות (דף יט.) מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ולא טענינן פרעתי א"כ אי לא קיימיה לשטריה טענינן מזויף וא"כ אמאי לא יחזיר ואין לומר כיון דנפל אתרע ליה הלכך אפילו יקיימנו יש לחוש שמא מזויף הוא ולכך קאמר לא יחזיר פן יטרוף כשמשתכח הנפילה דהא אמרינן לקמן (דף טז:) אמר שמואל מצא שטר הקנאה יחזיר דאי משום כתב ללות ולא לוה כו' משמע דאין הלוה בפניו שהוא מודה מדקאמר שמא כתב ללות ולא לוה ואמאי יחזיר ניחוש שמא מזויף הוא ואפילו אם מקיים אותו אינו מועיל וכן רב אסי דאמר לקמן (דף יז.) המוצא שטר שכתוב בו הנפק יחזיר אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף חתימת הדיינין וי"ל דמילתא דשמואל ורב אסי מיירי שאין הלוה בפניו ולכך יחזיר ואין לחוש שמא מזויף הוא וכשילכה לגבות נטעון מזויף ואם יקיימנו יגבה ואפי' אם יצא אח"כ הלוה ויטעון מזויף הוא אין לחוש כיון שבא לידו בהיתר וכן משמע לעיל (דף ז:) דקאמר ואמר שמצא שטר שנפל ליד דיין כו' משמע אם המלוה מצאו גובה כיון שבא לידו בהיתר אבל הכא במתני' איירי שהלוה בפניו בשעת מציאה וטוען מזויף ולכך כיון דאיכא ריעותא דנפילה וגם טוען הלוה בודאי מזויף לא יחזיר כי יש לחוש שמא יגבה מיתומים ולקוחות או שלא בפניו ע"י קיום השטר והקיום אינו מועיל כי שמא טרח לזייף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא חתימתן כי ההיא דגט פשוט (ב"ב דף קסז.) דמנח ידיה אזרנוקא וכתב שרגא בעצמו היה סבור שהיא חתימתו ומיהו מלוה עצמו יכול להיות שיגבה ע"י קיום לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף יטרח לסתור לאייתו [ה]וא"ת לעיל (דף ז:) דאמר רבי יוסי נפל ליד דיין הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון ואע"ג דמשמע שהלוה בפניו וטוען פרעתי דומיא דרישא דשנים אדוקין בשטר ואמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דאי בעי אמר מזויף הוא דהא לא יחזיר פן יגבה מיתומים ולקוחות ואפילו מקויים לא מהני ליה כדפרישית וי"ל דאין זה מגו דטוב לו לומר פרעתי שלא יכחישנו שום אדם מלומר מזויף כי ירא פן יקיימנו ואע"ג שהקיום אינו מועיל לגבות בו מכל מקום אין טוען ברצון דבר שיכול להכחישו ואם נאמר שמן הלוה בעצמו הוא גובה ע"י קיום מצינו למימר דהכי הוא בחזקתו לא שיחזירנו למלוה שיש לחוש פן יוציאנו על יתומים ולקוחות אלא אם יקיימנו המלוה בעודו ביד המוצא יגבה מן הלוה ולא חיישינן לפרעון: **דברי** הכל יחזיר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן. ולשמא כתב ללות בניסן כו' נמי לא חיישינן כדאביי ולקנוניא משום יש בו אחריות נקט דכשאין בו אחריות לא שייך קנוניא דלא גבי ממשעבדי דלא ידע ברייתא דבסמוך א"נ רבי אלעזר סבר דאין בו אחריות גבי ממשעבדי לרבנן דלאחריות ט"ס הוא אע"ג דלא ידע ברייתא דבסמוך דסבר אי לאו טעות סופר הוא מבני חרי נמי לא גבי דכיון שמחל השעבוד מחל גם הקרן כמו לרבי מאיר וכן משמע קצת דקאמר מחלוקת כשאין חייב מודה דהיינו באין בו אחריות ועל זה קאמר בתר הכי אבל חייב מודה לפרעון ולקנוניא לא חיישינן משמע דלאין בו אחריות קאי: **הא** מבני חרי גבי. בלא דיוקא הוי מצי לאתויי דקתני בהדיא וגובה מנכסים בני חורין אלא שכן דרך הגמרא: **אלמא** חיישינן לקנוניא. ואע"ג דמצינו למימר טעמא דלא יחזיר משום דשמא כתב ללות בניסן מ"מ קשיא דר"א דאמר יחזיר ולא חייש: **הני** תרתי מילי נינהו חדא היא. וא"ת ואמאי חדא היא הלא לא הוצרך לומר ר"א אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן דהוה"ל בין במודה בין באינו מודה לרבי מאיר יחזיר באין בו אחריות דאינו גובה בו כלום ולרבנן לא יחזיר דגבי ממשעבדי וחיישינן לקנוניא וי"ל דהא דקאמר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן מתניתין קשיתיה דתנן וכל מעשה ב"ד יחזיר אלמא לא חיישינן לקנוניא ולא יעמידנו בשטרי חלוטאתא כדדחי לקמן (דף טז:) וכיון דמכח מתניתין קאמר לא חשיב לה אבל מה שמפרש דלר"מ אינו גובה כלום באין בו אחריות זה לא הוזקקה אותו המשנה לפרש ולכך קאמר חדא היא ולשמואל בתרתי משום דהא דקאמר לא חיישינן לפרעון ולקנוניא לא מכח מתניתין קאמר דהא בעלמא קאמר ליה מצא שטר הקנאה בשוק כו':

מאי

עין משפט
נר מצוה

קיג א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' א ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ג וע"ש וכנא פי' שאין בו אחריות כו' סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א:

רבינו חננאל

אמר ר' אלעזר רישא דמתני' בשטרי דאית בהו אחריות דברי הכל לא יחזיר. ובשאין בהן אחריות מחלוקת שאין חייב מודה ר"מ אמר יחזיר דכל שטר שאין בו אחריות נכסין אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי. ור' יוחנן אמר מחלוקת בשחייב מודה וכו'. תניא כוותיה דר' יוחנן מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה אין בהן אחריות נכסים בזמן שמודה הלוה יחזיר למלוה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ששטר שאין בו אחריות נכסים אע"פ שאינו גובה ממשעבדי גובה מבני חרי דברי ר"מ. וחכ"א אחד זה ואחד זה גובה ממשעבדי. [א] פי' בהא מתניתא בשטר שאין בו אחריות בזמן שהלוה מודה יחזיר דהא לא גבי אלא מבני חרי דברי ר"מ וחכ"א לא יחזיר שגם שטר שאין בו אחריות גובה ממשעבדי נמצאת חלוקתם בשחייב מודה תיובתא דשמואל ור"א דאמרי מחלוקת בשאין חייב מודה וכי ר"מ סבר כי שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי ובהא מתניתא קתני כי שטר שאין בו אחריות נכסים גובה מבני חרי דברי ר"מ וברישא דמתני' בשטרי שיש בהן אחריות לא דיבר ר"א כלום. שמואל דאמר כולה מתני' בשאין חייב [מודה] אבל בשחייב מודה דברי הכל יחזיר למלוה דלפרעון ולקנוניא לא חיישי רבנן ומתניתא דקתני אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר מאי טעמא לא יחזיר לאו משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא הלכך עוד הויא תיובת' למאן דתני בהדיא לא חיישינן לפרעון.

[א] נראה דצ"ל פי' דהא מתניתא ס"ל דשטר שאין בו וכו'.

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ב) [לקמן יד. טו:], ג) כצ"ל: שאין, ד) [דף יד.], ה) עיין בתוס' פ' מי שהיה נשוי דף צב: ד"ה דינא. רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהיה ר"מ אומר שטרי חוב שיש: